

IN MEMORIAM

PETAR ŠIMUNOVIĆ

(Dračevica, 19. veljače 1933. – Split, 5. kolovoza 2014.)

Iznenada, 5. kolovoza 2014., napustio nas je akademik Petar Šimunović, stup hrvatske onomastike, vrstan dijalektolog i leksikograf, pokretač i dugogodišnji glavni urednik časopisa *Folia onomastica Croatica*. Svojim grandioznim djelom ostavio je neizbrisiv trag u hrvatskoj lingvistici, a hrvatsku je onomastiku učinio prepoznatljivom u europskim i svjetskim razmjerima.

Akademik Petar Šimunović rodio se u Dračevici na Braču 19. veljače 1933. U Splitu je završio klasičnu gimnaziju, na zagrebačkome je Filozofskom fakultetu 1958. diplomirao hrvatski jezik i jugoslavenske književnosti te francuski jezik. Na istome je Fakultetu 1964. obranio magistarski rad *Sumartinska onomastika*, a 1970. stekao titulu doktora znanosti obranom doktorskoga rada naslovljenoga *Toponimija otoka Brača*.

Zaposlivši se u Institutu za jezik JAZU 1961. (danas Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje), ostaje u njemu predano raditi, napredujući od asistenta do znanstvenoga savjetnika u trajnome zvanju, do umirovljenja 2003.

Godine 1983. izabran je za člana suradnika, 1988. za izvanrednoga člana, a 1991. za redovitoga člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, najviše hrvatske znanstvene i umjetničke institucije. Šest je godina (2004.–2010.) bio tajnikom Akademijina Razreda za filološke znanosti, a 2011. izabran je za člana Predsjedništva HAZU. U Akademijinu Razredu za filološke znanosti bio je predsjednikom Onomastičkoga odbora, članom Odbora za dijalektologiju, Odbora za leksikografiju te Odbora za etimologiju.

Od 1972. do 1974. bio je stipendistom Zaklade Alexandra von Humboldta u Slavenskome institutu Sveučilišta u Kölnu, a dvadeset godina poslije (1994. – 1998.) lektorom i gostujućim profesorom u istome Institutu. Bio je voditeljem hrvatskih i sudionikom međunarodnih znanstvenih projekata, predavačem na hrvatskim i stranim sveučilištima, (su)organizatorom i sudionikom brojnih međunarodnih konferencija i znanstvenih skupova.

Petar je Šimunović bio članom mnogih uglednih međunarodnih znanstvenih organizacija, tajnikom Međunarodnoga slavističkoga komiteta, članom Međunarodnoga povjerenstva za slavensku onomastiku, Međunarodnoga vijeća za onomatičke znanosti, a povelik je popis hrvatskih strukovnih i drugih udruga koje su

se ponosile njegovim članstvom (uz ostale to su Matica hrvatska i Hrvatsko rodoslovno društvo “Pavao Ritter Vitezović”).

Svojim velikim prinosom hrvatskoj znanosti zaslužio je mnoge nagrade – 1983. dodijeljene su mu Nagrada Općinske skupštine Brač te Republička nagrada za istaknutu znanstvenu djelatnost, 1984. dobitnikom je Republičke nagrade „Božidar Adžija“, 1998. uručen mu je orden Red Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića, 2001. dobio je Nagradu Hrvatskoga sabora za životno djelo, 2003. sve bračke općine i grad Supetar nagrađuju ga za životno djelo, 2007. dobitnikom je Nagrade za životno djelo Splitsko-dalmatinske županije...

Kolege znanstvenici s kojima je radio, razmjenjivao svoja znanstvena iskustva, dijelio svoju strast za znanstvenom istinom odužuju mu se tako što mu o obljetnicama života i rada posvećuju brojeve znanstvenih časopisa i organiziraju znanstvene skupove: o 60. obljetnici života i 30. obljetnici znanstvenoga rada Zavod za hrvatski jezik Hrvatskoga filološkog instituta posvećuje mu 19. broj svojih *Rasprava* (Zagreb, 1993.), o 65. obljetnici života njemu u čast Sveučilište u Kölnu (1998.) priređuje međunarodni znanstveni skup iz slavenske onomastike, 12.–13. dvobroj časopisa *Folia onomastica Croatica* (Zagreb, 2003.–2004.) posvećen je Šimunovićevoj 70. obljetnici života, za 75. rođendan njegovi mu Bračani posvećuju 22. broj *Bračkoga zbornika*, a u povodu 80. obljetnice života posvećen mu je deveti broj časopisa *Croatica et Slavica Iadertina* (Zadar, 2014.). Sve navedeno dokazom je da je akademik Šimunović uživao veliki ugled među svojim kolegama u Hrvatskoj i u međunarodnoj znanstvenoj zajednici.

Petar je Šimunović bio dionikom peteročlanoga Redakcijskog odbora časopisa *Onomastica Jugoslavica – Glasila Međuakademijskog odbora za onomastiku* pri Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti – čija su prva dva broja izašla u Ljubljani 1969. i 1970. Od dvobroja 3–4 tiskanoga u Zagrebu (1973.–1974.) nalazimo ga u ulozi tajnika Uredništva, od broja 6 i članom je i tajnikom Uredništva, a od broja 13 obnaša dužnost glavnoga i odgovornoga urednika. Nakon gašenja časopisa *Onomastica Jugoslavica*, od 1992. časopis *Folia onomastica Croatica* „izlazi kao nova edicija Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti“, a Šimunović joj je glavnim urednikom do broja 16, kada tu dužnost preuzima Dunja Brozović Rončević, dok Šimunović ostaje članom Uredništva. *Folia onomastica Croatica*, jedini hrvatski onomastički časopis, Šimunovićevom je zaslugom pokrenut i do danas izlazi kao godišnjak pružajući prostor ponajprije onomastičarima, ali i drugim jezikoslovcima koji se u svojim radovima dotiču imenske problematike da na njegovim stranicama objavljuju rezultate svojih istraživanja vezanih uz neiscrpan svijet imena.

Šimunović je autorom ili suautorom tridesetak knjiga te više od petsto radova objavljenih u brojnim časopisima i zbornicima sa znanstvenih skupova u zemlji i inozemstvu. Brački govori, povijest i kultura Brača trajna su tema njegova znan-

stvenog interesa. U svojemu se knjiškom prvijencu – *Toponimija otoka Brača* (Supetar, 1972.) – bavi bračkim zemljopisnim imenima, a godinama marno skupljano otočno leksičko blago uobličuje u *Rječnik bračkih čakavskih govora* (¹Supetar, 2006., ²Zagreb 2009.), jedan od najpsežnijih dijalektnih rječnika u slavenškoj dijalektologiji (750 stranica dvostupačnoga teksta, enciklopedijski format, oko 30 000 riječi i izričaja). I mnogi drugi Šimunovićevevi radovi tematiziraju Brač i rodnu mu Dračevicu, a naslovi spomenutih knjiga u kojima se bavi zavičajnim otokom otkrivaju dva glavna područja njegova znanstvenog interesa – onomastiku i dijalektologiju.

Nakon razdoblja Petra Skoka, koji je hrvatsku onomastiku uzdigao u sam vrh europske onomastike, najvećim hrvatskim onomastičarem nesumnjivao je bio Petar Šimunović. On je svojim istraživanjima pretočenim u stotine radova, svojim djelovanjem i neumornim isticanjem važnosti bavljenja imenima te vapajima za spašavanje imenske baštine, dao prepoznatljiv, šimunovićevski biljeg hrvatskoj onomastici uzdigavši ju na svjetsku razinu. Svoja istraživanja usmjerava na etilogiju imena i imensku strukturu, bavi se organiziranošću imena u određenoj zemljopisnom prostoru, proučava zakonitosti imenskoga razvoja i funkcioniranja imena u jeziku i izvanjezičnoj zbilji. Šimunović se u svojim onomastičkim radovima bavi ponajprije hrvatskom toponimijom i antroponimijom.

Svaki njegov toponomastički rad ogledni je primjer detaljnoga istraživanja, pomnoga bilježenja te sustavne obradbe prikupljene građe u kojoj pronalazi zakonitosti imenovanja što proizlaze iz prirode imenskoga znaka. Svojim je istraživanjima, pretkazivo, najdetaljnije obuhvatio zavičajni otok (*Toponimija otoka Brača*, Supetar, 1972.; *Bračka toponimija*, drugo prerađeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2004.), ali i čitavo istočnojadransko područje (*Istočnojadranska toponimija*, Split, 1986.; *Toponimija hrvatskoga jadranskog prostora*, Zagreb, 2005.) – od Istre do Konavala: pisao je o istarskoj toponimiji, krčkoj, rapskoj i paškoj toponimiji, toponimiji zadarskoga i šibenskoga kraja, o poljičkoj i kaštelanskoj toponimiji, istraživao je toponimiju Čiova, Šolte, Lastova, Mljeta, Elafitskih otoka... Malobrojniji, ali jednako sveobuhvatni i uzorno strukturirani jesu radovi o toponimiji (uglavnom ojkonomimiji) kopnene Hrvatske – općine Dvor na Uni, Zrinskoga Pojunja, Like, srednjovjekovne vukovske župe. Svojim radovima nudi metodologiju obradbe toponimijske građe, daje primjer njezina sustavnog prikaza te obilje pozdanih i provjerenih imenskih podataka. Da bi objasnio svu kompleksnost imenskoga znaka, sve slojeve što su se nataložili tijekom višestoljetnoga života imena, zahvaća duboko u povijest, u obzir uzima dijakroniju i sinkroniju, obazire se na migracije i simbioze, historiografske i geografske podatke – iz svekolikosti jezičnih i izvanjezičnih obavijesti tumači etilogiju zemljopisnih imena.

Iako je znao isticati da je toponimija većim izazovom za onomastičara, česta tema njegovih radova jesu antroponimi. S nimalo manjim žarom nego što to čini

kad opisuje toponime piše o hrvatskoj antroponimiji. U svojim se radovima bavi osobnim imenima od najstarijih zapisa na latinskim jezikom pisanim spomenicima do suvremenih pomodnih imena koja narušavaju bogatu i prepoznatljivu hrvatsku tradiciju. S mnogo emocija opisuje antroponimiju hrvatskih iseljenika – moliških, gradišćanskih i moravskih Hrvata – te piše o sudbini prezimena Hrvata u SAD-u, Čileu i drugim južnoameričkim zemljama. Široj javnosti poznat je uglavnom po svojim knjigama o prezimenima – prva je od njih *Naša prezimena: porijeklo, značenje rasprostranjenost* (Zagreb, 1985.), 1995. izlazi dopunjeno i prošireno izdanje naslovljeno *Hrvatska prezimena: podrijetlo, značenje, rasprostranjenost*, a 2006. velebno (na gotovo 650 stranica), treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, nazvano je *Hrvatska prezimena*. Dok za *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske* (Zagreb, 1976.), izrađenom u suuredništvu s Valentinom Putancem na osnovi popisa stanovništva 1948., znaju uglavnom onomastičari, s troknjižjem *Hrvatski prezimenik* (koji u suradnji s Franjom Maletićem objavljuje 2008. oslanjajući se na podatke iz popisa stanovništva 2001.) mnogi su upoznati. Popisu knjiga koje se bave prezimenima valja pribrojiti i *Hrvatsku u prezimenima* (Zagreb, 2008.) te u suautorstvu s Josipom Bratulićem objavljeno troknjižje *Prezimana i naselja u Istri – narodnosna statistika u godini oslobođenja, I.–III.* (1985.–1986.) – svjedočanstvo o hrvatskim naseljima u Istri i hrvatskim prezimenima toga kraja koja su nasilno rashvaćena. U svojim knjigama, kao i u mnogim drugim radovima manjega opsega (ali ne i značenja), Šimunović osim prezimena tematizira i ostale dvije osnovne antroponimijske kategorije – osobna imena i nadimke. Mnoge svoje antroponomastičke radove piše znanstveno-popularnim stilom nastojeći i nestručnjacima približiti antroponime, progovoriti o obilju informacija koje oni u sebi kriju, poučiti ih o važnosti bavljenja imenima, o poruci koju imenovatelj šalje izborom imena.

Za hrvatsku su onomastiku iznimno važni i Šimunovićeve radovi kojima zahvaća onomastičku teoriju (autor je priloga o hrvatskoj onomastici u dvotomnoj enciklopediji *Ślawiańska onomastyka*; Warszawa–Kraków, 2002.–2003.; napisao je *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*, Zagreb, 2009.; u zasebnim se radovima bavi odnosom imena i standardnojezične norme, piše o pravopisnim problemima vezanim uz imena...) i terminologiju (s onomastičarima drugih slavenskih zemalja izrađuje sveslavenski onomastički priručnik *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika*, Skopje, 1983., a nevelik *Priručni rječnik hrvatskih onomastičkih termina* uvrštava u svoju knjigu *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*) te daje svoj prinos izradi onomastičke bibliografije (s Valentinom Putancem potpisuje suautorstvo *Retrospektivne onomastičke bibliografije : hrvatsko-srpske do godine 1975.* Zagreb, 1987.; a za časopis *Onoma* godinama je sastavljao hrvatsku i južnoslavensku onomastičku bibliografiju). Pomno je pratio knjige čiji autori zahvaćaju onimijisku građu – prikazivao ih je i ocjenjivao, mnogim je preminulim kole-

gama onomastičarima i jezikoslovcima pisao nekrologe.

Imena nastala u zavičajnome idiomu nerijetko su njime obilježena, pa je opis dijalektnih elemenata imenskih likova pretkaziva sastavnica onomastičkoga opisa. Osim što je bio dijalektologom u onomastici, Šimunović se pokazao i dokazao vrsnim dijalektologom uopće. Najvažnija njegova djela iz toga područja hrvatskoga jezikoslovlja jesu ona koja se tiču čakavštine, što se da iščitati i iz naslova njegovih knjiga *Čakavisch-deutsches Lexikon* (Köln – Wien, 1979., 1981., 1983.) – troknjižje koje piše u suautorstvu s Matom Hrastom i Reinholdom Oleschom (prva knjiga sadržava dijelektološku studiju o srednjodalmatinskim čakavskim govorima i dvojezični rječnik, druga njemačko kazalo, a treća čakavske tekstove te najvažnije njihove značajke i popis literature koja ih tematizira), *Rječnik bračkih čakavskih govora* (¹Supetar, 2006., ²Zagreb, 2009., bogata dijalektna građa – više od 30 000 natuknica prikupljenih u 21 govoru – prikazana je primjenom suvremene leksikografske metodologije), *Čakavska čitanka* (Zagreb, 2011.).

Šimunović je bio istraživačem više desetaka čakavskih i štokavskih punktova za *Hrvatski dijalektološki atlas* te *Općeslavenski dijalektološki atlas*.

U suautorstvu (uglavnom) s Božidarom Finkom te antropolozima Pavlom Rudanom i Anitom Sujoldžić piše niz radova kojima pridonosi utvrđivanju lingvističkih udaljenosti među govorima pojedinih dijalektoloških punktova na hrvatskim otocima (Braču, Hvaru, Korčuli, Olibu, Pagu, Silbi), poluotoku Pelješcu, ali i utemeljenom detektiranju migracija na područjima izvan Hrvatske (u Gradišću i talijanskoj pokrajini Molise).

Suradivao je s čakavskim pjesnicima – akcentirao im pjesme, komentirao knjige. I sam je volio kazivati pjesme – nadahnuto i doživljeno, s puno emocija.

Svi njegovi dijalektološki radovi svjedoče o marnome, preciznome, točnome i pouzdanome istraživaču i zapisivaču dijalektne riječi. U njih su utkani veliko dijalektološko znanje i iskustvo terenskoga istraživača te nepogrešiv sluh za važne dijalektne značajke. Neizostavan je Šimunovićev spomen u povijesti hrvatske čakavologije.

Svjestan činjenice da suvremeni globalizacijski i migracijski procesi zatiru mnoge stoljećima njegovane osobitosti hrvatskoga jezika, njegovih govora i imena, svojim radovima otima ih zaboravu, u globalizacijskoj rijeci pliva uzvodno. Pomno prati rad svojih kolega jezikoslovaca te njihove spoznaje utkiva u svoje radove. I Šimunovićevi radovi bivaju rado čitani, o čemu, uz ostalo, svjedoče prikazi njegovih knjiga u mnogim publikacijama. Rado se odazivao pozivima da bude sudionikom radijskih i televizijskih emisija, čime je, uz članke i intervjuje u novinama, popularizirao hrvatsku onomastiku – približavao ju običnomu čovjeku, poučavao ga, savjetovao i senzibilizirao za imena.

Nebrojeno je puta ponovio da su imena važna spomenička baština svekolike (materijalne i duhovne) kulture. Istraživanjem tih spomenika sam je sebi, svojim vrsnim radovima na koje će se još generacije istraživača pozivati, podigao spomenik u perivoju onomastičara svjetskoga glasa. Iza njega je ostao neizbrisiv trag u jezikoslovnoj kroatistici, zadužio je hrvatsku znanost i kulturu. Prazninu koja je ostala nakon njegova odlaska upotpunjavaju njegova djela uz koja smo stasali, iz kojih učimo, kojima se vraćamo tražeći odgovore na brojna pitanja.

Ispratili smo ga u Dračevici 8. kolovoza 2014. prisjećajući se njegova života i rada. Rastali smo se od njega uz klapsku pjesmu i stihove uz koje se srce stezalo, a suza mutila pogled:

»Ako rečen stina ti san reć smrt
Ako rečen lokva ti san reć život
Ako rečen svića od uja – misli san na son
Ako rečen maslina ti san reć dobrotā
Ako rečen mendula ti san reć primaliće
Ako rečen gomila jo san vidi jidro
Ako rečen mužika onda san ču jutro
Ako rečen Dračevica ti san reć oči moje
Ako rečen konoba ti san reć tuga
Ako rečen komin ti san reć nevoja
Ako rečen Broč ti san reć jubov.«

Anđela Frančić